



BALOGH TAMÁS

A grafit ceruza elkopott...

VALAMI

*„Itt vagyok, az Elhagyatottság Harmincadik
Szélességi, a Szégyen
Századik Hosszúsági
S a fogatösszeszorító Dac
Végső Magassági Fokán, valahol messze vidéken
És kíváncsi vagyok, lehet-e még jutni előbbre?”*

A költő felelt így, amikor azt kérdezték tőle, miért nem ír verset. Én pedig azért idézem, mert 1.: kifejezetten szívemhez nőtt mostanában ez a pár sor, 2.: pontosan így vagyok én is; csak én arra felelném ezt, hogy miért nem tudok valami esszészertűt írni a júniusi számba.

Mert hát ugye írnom kellene valamit. Hiszen megígértem.

Könnyelmű és felelőtlen vagyok, most már tudom. Akkor, amikor az egyetem folyosóján összefutottam a tisztelt főszerkesztő úrral, és lobogó fővel megkérdeztem, nem kell-e valami írás Karinthyról és Szathmáriról, elvégre évfordulósok, és ő azt felelte, de, április közepén lapzárta, akkor még könnyű dolognak tartottam. Csak írni erről-arról, megemlíteni egy-két művüket, elsősorban persze a gulliveriádáikat, mert 1.: ez a közös bennük, 2.: nekem pedig a „szakterületem”, és akkor kész is.

Ma viszont már március harmincadika vagy harmincegyediké van (ezt sem tudom, lám, pedig az órát megnézni mégiscsak könnyebb feladat, mint egy ilyesféle szöveget megírni), és csak annyi van készen a „megemlékezésből”, amit eddig írtam – de még ezen is húzni fogok.

Az okok, amiért megírhatatlannak gondolom ezt a szöveget, jópáran vannak. Mégsem velük kezdeném: inkább a címmel: ezt is, mint a versidézetet kölcsönöztem, igaz, ez utóbbi esetben legalább a szavakat kicseréltem a mondatban. Köztudomású, hogy az eredeti így hangzott: „A zöld tinta kiapadt...”, így három ponttal a végén. Karinthy Frigyes írta 1936 decemberében a Nyugatban Kosztolányi Dezsőtől elköszönve. Szándékosan nem a „K. D. halálára” vagy „búcsúztatására” szavakat használtam: Kosztolányi nem halt meg, nem kell tőle elbúcsúzni, csak elköszönni; úgysis találkoznak még.

Szóval Karinthy írt a zöld tintáról. De ennek is története van: kedves szórakozásuk volt, hogy eltemessék a másikat és elmondják egymás felett a nekrológot. Egy ilyen játék alkalmával találta ki Karinthy a fenti címet – Kosztolányi pedig jót röhögött rajta. Megbeszélték, hogy milyen giccses, főleg így, há-

rom ponttal a végén, hogy ilyet csak dilettánsok mondhatnak dilettánsok sírja fölött, aztán mégis ez lett Karinthy írásának címe; kellett egy kis vidámság.

Én is megbeszéltem a Mesterrel a címet – igaz, csak álmomban, egy mennyei riport során. Karinthy fent csücsült egy felhőn, hallgatta a szférák zenéjét, nézte a mellette elsuhanó repülőgépeket és jót mosolygott azon, ami idelelt van, aztán bólintott, jól van, Balogh fiam, jó lesz a cím, csak nehogy túlságosan komolyra vedd. Nem ér annyit a téma. Inkább írt meg azt, hogy azért ez lett a címe írásodnak, mert míg én Judik Etelt kerestem az Ötödik Dimenzió Negyedik Határállomásán túl, addig kedves nejem, Böhm Aranka megvett magának egy-két nélkülözhetetlen használati eszközt, és így nekem már csak cezurára jutott pénzem. De valahogy jobban írd ezt meg... mondjuk így:

*Drámát legjobban Shakespeare,
Karinthyt Aranka írt.*

De most már kellene végre valami témába vágót is írnom; rátérek hát az okokra, hogy miért nem tudok témába vágót írni: 1.: mert az „évforduló”-ra írás szerintem egy lehetetlen dolog, nem is tudom, hogy jutott eszembe. Ez az év miért más mint a többi? Mert Karinthy százöt évvel született, Szathmári pedig kerekén száz évvel ezelőtt? És akkor mi van? Ez a szöveg éppúgy készülhetne a száz(tizen)kettedik, sőt: -negyedik évfordulóra is, semmi sem változna benne, csak a számok; a két született-júniusban ugyanaz marad.

Az első indokom tehát, amiért ezt a – mit?, memoárt?, esszét?, megemlékezést? – *valamit* nem írom meg az, hogy semmi okom arra, hogy éppen most írjam meg. Majd jövőre fogom.

A második az, hogy minden ilyen *valamiben* valami újat is kellene mondani. No, én ugyan mit mondjak Karinthyról vagy Szatmáriról? Szatmári Sándorról ugyan még tudnék is, hiszen ő a kevésbé ismert szerző. Így például felhívhatnám a kedves olvasó figyelmét arra a fontos egybeesésre, ami fent említett regényíróban és jelen *valami* szerzőjében közös: mindketten Békés megyében születtek, mindketten GY-betűs helységben (Szathmári Gyulán, *valamiszerző* Gyomán), és mindketten június 19-én. (Fiatalabb vagy vidámabb lelkületű Olvasók hozzátehetik még e nagyszerű sorhoz Garfieldet is.)

Újat mondtam, ugye? De Karinthyról?! Ki ne tudná, hogy az 1921-es *Capillária* nem is *Capillária*, hanem *Utazás Capilláriába*, és hogy nem is 1921-es, hanem 1918-as, mert akkor jelent meg folytatásokban az *Eszkendőben*, igaz, csak egy ideig, mert közben meghalt Boga, és Karinthy félbehagyta a regény írását és eltemette feleségét, aztán mégiscsak folytatta, de ennek az intermezzónak nyoma kell hogy legyen a szövegben, mert hát egy spanyolnátha-járványra nem lehet felkészülni, gyorsan ölő az. Ezt viszont mindenki tudja, minek írjam le?

Mi újat tudnék hát mondani? Csakis saját élményeimet: Karinthyt először jóatyám adta a kezembe, illetve még altatónak olvasta fel, amikor én még nem tudtam olvasni (persze melléfogott velem, mert annyira tetszett, hogy nem akartam elaludni, újabb és újabb történeteket követeltem), és hogy amikor már én vettem könyveket a családnak, akkor kötöttünk egy egyezséget, miszerint én megkapom az ő Karinthy-gyűjteményét, de cserébe meg kell vennem Moldova új köteteit, és hogy van egy kétszeresen – ceruzával! – aláírt Karinthy-kötetem, de dedikált még nincs, mert az 54-es számú úr minden árverésen túllicitál, és hogy a szürke életmű sorozat *Utazás Faramidóba – Capillária – Kötéltánc* kötetét a múlt héten adtam kölcsön az egyik legkedvesebb évfolyamtársamnak, mert Ilia tanár úr szemináriumára el kell olvasni belőle a középsőt... Szathmárit viszont csak másodikos gimnazista koromban ismerem meg, amikor akkori magyartanárom rámerőszakolt egy Swift-referátumot, amit én az istenért sem akartam elvállalni, de nem volt mit tenni: enyém volt, ezért kétségbeesve rohantam le az egyik barátomhoz az általános iskola könyvtárába, hogy segítsen, ő pedig azt mondta, hogy feltétlenül olvassam el a *Kazobiniát*, amiről a felesége írta a szakdolgozatát, de ne ezért olvassam el, hanem azért, mert nagyon jó, és én akkor felírtam a nyelvtankönyvem hátsó borítójára a szerzőt és a címet, de még rosszul, mert Szathmári nevét Há nélkül, a regény címében az első i-t pedig hosszú í-vel írtam. Körülbelül ennyi újat tudnék írni róluk, ez viszont senkit sem érdekel.

Valamit mégis írnom kell, mert akarok, ellenben – ha jól látom – eddig nem sikerült semmit. Kezd pánikhangulatom lenni. Lassan feladom, depressziós leszek és önsajnálom magam, hogy nem tudok írni, aztán pedig sápadt arccal fogok bekopogtatni Olasz tanár úr szobájába, és messziről kérek bocsánatot, hogy hiába, nem megy, aztán szétvetett lábbal, apró, merev léptekkel közelednék és azt mondanám, hogy tényleg azt hiszem, nem megy, és hogy sokáig nem tudtam beletörődni a gondolatba, pedig sokáig noszogattam magam, légy észnél, Balogh, még nem próbáltál meg mindent.

És ekkor előlről kezdeném a küzdelmet.

Ha már az évforduló, mint ok ellehetetlenedett, és semmi újat sem tudok mondani, akkor legalább méltassam őket.

Végre, ez megy: génuszok voltak.

Ennyi. Nem elég ez? Nem méltatták őket egymást eléggé? Hiszen Szathmári 1937-ben, kéziratban adta oda Karinthynek a *Kazobiniát*; olvasná már el a Mester. A Mester, miután magáévá tette az intencionális tárgyat, azt mondta, hogy összes hasonló témájú munkáját odaadná, ha a Szathmári-regényt ő írhatta volna. Ellenben hogy kezdődik a *Kazobinia*? „Karinthy Frigyesnek – Sz. S.” A Mester megkapta a regényt.

Itt hagyom abba, illetve itt nem kezdem el. Nincs értelme. Kedves Frigyes és Sándor, sok boldog születésnapot kívánok.